

A M A Ñ O
-000-

AGERTUKO DIRA :

GANICH : 11 urtheko muthiko erre bat

KAIET ORABIL : 60 urtheko gizon bat etchezain
" gain" Bazterchokotin

LARREBELTZ : amerikaroa, Ganichen aita °

PATTIN : Kaieten suzo eta adichkidea

-000-

A M A Ñ O

-:-:-:-:-

1er AGER-ALDIA

(Supaster bat-Su aitzinean, eltze bat)
(Mahain baten, gainean, zenbeit untzi)
(aza, pastenagre, lur sagar. Ganibet bat)

GANICH : (Mahainaren aitzinean, baratzezariek garbi eta eltzean, ser
----- kantuz ari delarik :)

Agur, Ichtebe,
Nolda zirade,
Bizi zireia oraino ?...

Demonitchua!- Zer eltzekaria dukegun serri aitaotchit etakni
nik !.. Chingar gizen pochibat hunan, egosonik, burra beza-
la ahoan, urtuko zukuna, zer behar da gehiago ? Aitaotchik
diona, ase sende batek bigose balioke ditik !... Nun othe
dut aitaatchi ?... Hari ura hortzetarat ekhararazia elltzeka-
ri onchko bat hitzemanik !.. Beharrik bainou berekin Bazter-
chokosan; argi lezakek, to, giza gaizoak, ni gabe !. Aitaatchi
enekin untsa, ni harekin jo aitzina !... hil artio biziko
gituk !.

Bizi nuk eta- bizi gogo ere
Hartzeak kobratu arte !

2eme AGER-ALDIA

GANICH - eta KAIET

KAIET : (sukaldean sartzen eskuak perekatuz) Alegera hiz, naski, Ganich
hola charamelatzeko ? Ongi molda zak eguerdiko eltzekaria
(Homi beha dagolarik) Alo ! atsegin diat ikhustea dizipulu ona
izan dutala hi baitan

GANICH : Bai, aitaatchin, ba; erakusle ona izan, hiz, eta orain nik
hi laguntzen ahal. Bi sukaldean, sartzean gogoeta nandagun
sertan pintezen ni ez baninduk hemengo lamen itzulikatzeke.
Orsi ere orhoit araxten haut chingar hortarik (erakusten du c
chingana) behar dukala eni eman eltzean, ezartzeko. Eta zer
bazkaria ez dukegu ?.. Guk sarri

KAIET : Goseak hil beldur hiza ? Hi bezalako putko baten hazteko,
harra (il coupe) bi pozi baten orde.

Gero, Henich, jauzi batez juanen hitzaat Pattin bertako
hiltzalearen gana, eta errok jin dadin bere bizar-nabelarekin
...badakik zertarat ?... (Kokotsa hurekiz) balinbadut segurik
beharrik !.. juanden merkatuan, egina, hamabost egun, hautako
bizarra enekin diat !

GANICH : Nik eginen, hik erranak oro : Bainen, aithortu behar duk haat tik, aitaatchi, bañiatzen nitzaukala... nori egin bertzela hoinbertze maru ? "Banich eguerdiko eltzekaria : alo, berma : -Ganich : erne, ernea, behiak pentzerat jali :-Ganich ez aharitz arroltzeak biltzeko, eta ongi Kondaturik ereman, are-kardarsari eta sal kario :- Ganich : bere korda luzearekin hesiari esteka... Amaño : (aditzen da ahuritza...) Zer nahi den, Ganich : bethi Ganich :: Beraz biba Ganich : Eup :... haika puttil : (badoa... jauzteka)

KAIET : Bakotchari berea, hala duk, Ganich; nun da hire parerik ? Hi gabe, deusgute nindukek Bazterchokoan ?

GANICH : (atxean, urrun behatzen duela) Aitaatchi, hara Pattin, etche sahetsean : oihu egin, banezo : (Jalirik pochibat) Pattin, hou :... houu, Pattin : Aitaatchik nahi likek bizarra moztu : Haugi hire, tresneria guziarekin :... Ez duk segur urguluz ari amaño bezein, bizardun baita :..

KAIET : (bera) Agiazko debuzina : (burua erabiliz) Hauche duk ibizia zoubait urthere, buruko, herri guzia erabiliko-dik, jaun zuza peza barne :... Zer putikoa : : (Ganichi) Habil, to orai peutzerat, eta ez utz Pattinen, artoan, behirik sartzerak :

GANICH : Aitaatchi, ago deskantsuan :.. Zoubait arto-buru gora-luhera zer ditake :... Hobe, hobe, gure behientzat : (Il sort, en chantant)

KAIET : Hoi : hoi '... zer biligarroa : baditakea bertze bat... hola-korik :

3ème AGER-ALDIA

KAIET eta PATTIN

PATTIN : Jairikoak dautzula egun on, Kaiet : zuk bizer handi hori pochulu ? (gauzak hedatzen ditu mahainean; salboia egiten... biz nal cha

KAIET : (Oihal bat lephoa, ezartzen, du... Kadera bat hartzen??? jartzen, diolarik :) Egin, beharra dut; juanden merkatuan p meztua zinautan-Nola ez da luzatu hamahortz egun hautan : Ez du ene bizarrak euri beharrik, azken idortean, gure baratze-kariak bezala

PATTIN : (salboia amaitean) Egun haatik zuen eltzeak ez du aza eta gaineratikoen eskasik : Ez duzue naski deus nahi gosearekin ?

KAIET : Hori, gure putikoaren lana; Ibargain guzian ez da- eta emaz-terik ere-eltzekari egiten Ganichi nausituko denik :

PATTIN : Bainen nola duzu haur hori zurekin ? Badakit ez dela zure ahidantzakoa; gainehatikorik, fritzik ez.

KAIET : Luze da, luze, eta...(burua ibiliz) trichtea, horren ichtorio Ori, bethi danik zu adichkide baitzaitut, huna sekretu guzia

PATTIN : (bizer-nabela sudurpean dabilala, sudurra bierrhiz goitituz) Segur eta fida izan zaite, Kaiet, sekretuak gure artean egonez da

KAIET : Beraz, huna. Ihautori huntan egiten ditu hameka urthe, Baiona rat juan nintzala, ez segur paseatzea gatik, bainen osoki beharrez. Ene itzuli guziak eginik, sartu orduko zuk ere eza-gutzen duzun Eskualdunen, ostatuan, Korra nun nausia heldu z zautan esku emaiterat "Hi, hemen, Kaiet ?-Bai, ezin ukhatua : Bahaki zoin atregin dutan hi kunat jinik : Behar dituik bisot las egin elgarrekin" Barne berech batetaret eremanik erran zautan : " Banikek hiretzat irabaz-bide bat ona. Huna, zer.

- KAIET** : (suite) Amerikano eskualdun bat, bere lagunarekin jina, biziki hitski gelditu duk. Emaztea hil ziaok, uzten, zuela hiru hilabeteke haur batekin. Ameriketarat itzuli gogo baitu zombait urtherutzat oraino, nahi likek haurra ezarri amañoan Kampañoako jende gisako eta garbi batzuekin. Eman letzazket ak ehun libera hilabetean. Zer diok? Hiaurek ez baduk nahi... " Akhabatzerat ere utzi gabe, avian erraiten diot : " Zerdiotan Nihaurek ez dudomez hartuko?... Debruenpola?... gogotik, hartuko nihaurek?... segur bainiz, emazteak ez derautala bel tzuririk eginen, etcherako nizanean :
- PATTIN** : Zuk errazu : Noiz dira holako suertesak? Alabainan, hilabete guzietz ehun libera : jortuna bat da-eta : Eta zeren egiteko? Haurrari esne hurrupa zombait emaar, ikhuz, trocha, lokar-ara eta gero, amentzeterik bezala, diruño hori bethin heldu?... Badakizu, etzira batere pelloñi jokatu...
- KAIET** : (hits-hitsa)-Bai, bainan zerbait baitzen ere enetzat zagoen hihotz-min izigarria : Ni, ene haurra besoetan, etchean sartz zean berean, etzena ene emazte gaicho, abere pazkatzen arize-na magnatera-zilo bateterik erori eta hautchet gelditu hihotz? Zerbait jasanik nago ene bizian?... Gaicho Kattalin :. Halako laguna (nigarrez) ez baitzuen, parerik barneño hauien garbiki, zilharra bezein garbiki atchikitzeke eta, merkatusz gasna esa arroltze saltzeko, :. Eta ni hau, molde ezinago hitz hartan : emaztea hila, eta haur ttipi hura ene gain (... Zer egin? Nola joka?...)
- PATTIN** : Han, zinintuen, ba, zinak eta minak : Haurñoa etchean atchikitzeke amañoarik ez, eta...
- KAIET** : (Pattin, akabatzerat utzi gabe) Haurraren atchikitzeke? ez nuen ez gero dudarik haren atchikitzeaz bezenbatean?... eta diruketa hura eskapatzerat utz gisa hartan?... ez nuen, ba, uste...
- PATTIN** : Nolaz, ba, atchik? eta, ainañoa?
- KAIET** : (nigarrak utzirik) Amañoa? bainan, hau (il touche son front) duendi oro antolatzen ditu : Ez ruena othe, aberetegian, ahuntza gazte-gazte bat, loriosa, bi pittika sortu-berriren ama?... Horra nun zela ene haurraren amañoa, garbi eta gisokoa Amerikanoak gutiziatu bezalakoa : -Erran bezala egin hasi nintzen berehala, abian, haurrari ahuretzesne emaiten, gero ongichko garbitzen eta aphaintzen nuela, zoin nahi emaztek bezein cherrenki. Eta ez nuen sekula erranen ahuntzesnea hotz lako indarrekoa zela : Bertzalde, ene loria ikhuziz putikottoa egunetik-egunera biribilduz, handituz eta edertuz zela : Auzoak oro loriatuak Ganichi beha, ziotelarik : Hauche da haurra : baditakeela ere holakorik...
- PATTIN** : (maltzurki)-Bai, bai, ez da erran behar...; muthiko gotorra da, bainan, zer ihizia ez da? Nun da ausartagorik atre bituagorik ingurune guzian? Ageri da horrek bethi, hogoita-haineka eta echku zituela Kaietekin?... eta bestalde ahuntzaren esne hazia zela, pittika jite baitu segurik?
- KAIET** : Ja! ja! ja! batere etzira : Ahuntzesnea : ahuntzesnearen indarra : Ez ditake erran, gizona, ahuntza zer amañoa den? Ori, aski duzu Ganichi behatzea, bere aztat gogor biribilekin bere besondo altzairuzkoekin eta bere begitarte arrai osagarrizkoarekin? Eta, zer kaskoa ez du? Berak derabilzka Bazterchokoko goiti beheiti guziak : Denetaz orhoit : Deneri buru egiten? - Eta, horren bihotza?... itsutuki waite du bere amaño; leherrik bethi hura arta, gero bere burua, haatik, gopor-esnea aireat bederama? Holako putikoa?... ba, funtzean, ahuntzesnearen indarra :

- PATTIN : Eta horren aitak ez dautzu berririk galdegiten ? Zercheheta-
sun igortzen diozu ? Nahiz, zubaurek ez dabizun, iz....
- KAIET : (presan) Ez da erraiteko baizik : sita gizon, prestua bide da
Urthean bizpahiru aldi ditu berriak galdatzen : nik igortzen
ba, igor-arazten diot haurra ezinago ongi doala. Badu bi urth
aiphatu dautala horren eskola araztea, eta hortako emendatu
daut hilabete-saria. Ikhusten duzu zer gizona den ?
- PATTIN : Bai, ikhusten hori; baina... bertze zerbait ere...
- KAIET : Zer, othe ?
- PATTIN : Garbiki erraiteko, ez dazula biziki eskola arazten : Sakre
parrasta bat badakizka; gaineratikorik, arras guti. Aitak
hilabete-saria emenda-bichtan da, semea ongi altxatoa
ikhusi nahiz-eta, zuk, acholarik ez, eskolaz : Zer erraiten
ahal diozu, bada, zura letretan ?
- KAIET : Baionan badut ezagun bat, judua, harek egiten, dauz kit letra
batzu... nolakoak : nik nahi ditudonak oro ezarriz. Zerbait
gostatzen ere zait, ba, haatik :
- PATTIN : Juduak, judu, joko; ez ahal da biziki kilika, hala ez direnak
ezarririk ere, irabazten duen ber :
- KAIET : Zer nahi duzu : Harek enganatzen daut, oraino segurik, ameri-
kanoa. Azken aldian izkiriatu du semea ari Zekela arras polli
ki leitzen, izkiriatzen, chffretan eta latinari lortu-adela
- PATTIN : Hum :... gizona, ez othe diozu soberachko igorri hor ?
Eta, gorta ditakeena, jaun, hura heldu bazautzu hunara egun
batez, zertan zira ?
- KAIET : Bah : ori, Ameriketa urrun da bezendik; goazin behin hola,
gero ere ez ahal da izanen belea bairo beltzagorik
(Kaiet sutiturik ikhuesten da; Pattinek, bizar-nab...
chukatzen du

4ème AGER-ALDIA

KAIET, PATTIN eta, GANICH

(Aditzen da Ganich Kantuz kanpoan : Iruñen egin dute...)

- KAIET : (kantuari beha egonik, hastearekin : Ai, ai, ai, mutila...)
Hori... gure Ganich da : Etxerat heldu houn goizik ? Tenorea
baino biziki lahenago : Behiak jentzean utzirik, ez bide da
bere heldua, abiatu; nunbait zerbait bada : Ez baita ihizia
mottela, zer den jakinen dugu laster
- GANICH : Aitaatchi : aitaatchi !!
- KAIET : Hor hiza ?... zertako egun hoin goizik ? Ala....
- GANICH : Badakika, aitaatchi, bizarra eginik, arras gizon pollita hiza-
la ? Baliatuko ere zauk ene, iduriko, hola plantaturik, molde
onean, baihitake jende arrotzek ikusteko. Ezen, ez dakiat ez
denez hor...
- KAIET : Zer derasak, apo chirtchila : Nahi duka laster eta garbiki
mintzatu ? Hizan bezalakoa ?...
- PATTIN : Arrotzak hunat heldu direla erran nahi badu, ez dute ene sudur
rik ikusiko, ni laster itzaliko niz bemendik :
- GANICH : Alta, ba, hala duk; behi zain nindagolarik, etzauta erregebide
tik elheketé lotu jaun bat ?...
- KAIET eta PATTIN : Jaun bat !.. horrat jina :...
- GANICH : Ba, ba, jaun bat horrat jina : eta, nolakoa ? pezako jauntzi
eder eder batekin...; papoen urhezko chena zabal bat???
- KAIET : (effrayé) Urhezko Kadeera ?...
- PATTIN : Ona dugu hori hainarrekoa ?..
- GANICH : ..Urhe chena distiratzen duena...dir ...dir... egiten; chapel
beltz edir bat buruan : amerikano aberats zorbait dukek...

- KAIET eta PATTIN : Amerikanoa... ba othe ?
- KAIET (bere buruarekin) Ez ahal duk !... ez !... ez !... Ai ! ai ! ei !
ai ! Ez !... ez !
- GANICH : Zer duk aitaatchi ? . Alasabeleko min handi zombait lotu zauk bepetan ?... Nahi duka zerbait bero nik egitia ?
- KAIET : Eta... eta... zer dio jaun harek ?... Zer galdatu dauk ?
- GANICH : Eia, zoin zen, heinen Bazterchokoa, eta hango Kaiet ezagutzen dudanez... Kaiet delakoa untsa denez...
- KAIET : (harritua) Ah ! Pattin !... ez da bertzerik ! hura da... eneak egin du
- PATTIN : Beldurtzeko duzu, Kaiet ! Chahu zira, chahu sekulako. !/.
- GANICH : Etchea Erakutsi dioiat, eta erran, Kaiet urusadela, urusadela eta alegerachko oraino !
- KAIET : (burua galdua) Ni !... alegera !... alegera !... gezurra, hori gezurra ! Ai ! ei ! ai !... hauche da athekan nizana ! (buruan lotuz) Ho ! Ho !
- GANICH : Jaun hari erranik, erregebidetz inguruan, jin dadin, nik labortz bidez laster egin diat, hiri jakinarazteko bisita handi bat heldu zela.
- PATTIN : Beharrik muthiko erpe hau han baitzen !... Bainan, bainan nor othe dabila hor ? Hura othe da, Kaiet ? Hau da ezinbertzetat
- KAIET : (~~huruaxaldua~~) (gehiago harritua).. Ai ! ei ! ai !... Pattin ! zuri ere iduri hura dela !... egin beher dut, nik ?... Norat itzul ?... Zer bilhaka !... Nun gorde '... nun koka !
- GANICH : Bainan, aitaatchi, zer duk holakatzeko ? Zeren beldur hiz ?...
- KAIET : (erhotua) Laster, Ganich ! gorde hadi ! (erakutsiz zombait toku) hor ! hantchet ! ez... hemen
- GANICH : (bera harritua) Ze... zer da, ba ?... Iziarazten nuk, aitaatchi !...
- KAIET : Ez ! ez !... habil aberetegirat ! amañoren, gana... estekazak sasi-ari !... Alo, ba juan hortik pentzerat... oihanerat... otharrerat... harrobirat... larrerat... hotz, norapeit ! Alo, ba !...
- GANICH : (aitaatchi balakatz) - Beha aitaatchi ! (eltzea erakutziz) ez diuk eta osoki moldatu eltzekaria ! bichingor pochiak sartzeko utziak eta sarriko bazkaria ? aitaatchi !
- KAIET : Bazkaria duka, bazkaria !... Ez diat, ez nik hori goguan !... (Eztichago) Ba, Ganich, ba; ~~manan~~en, ditiat, bi, hiru, lau pezi bainan, habil laster pentzerat, behiak nehorat juan babe !...
- GANICH : Banoak, banoak, aitaatchi; bainan eltzea arta hik !... (badoa)
- KAIET : (Kechatua) Eltzea ! eltzea !... Ninaiz, ni orai, Pattin, eltze eta dupin !... Araiz ! araiz ! trompatu da, ba, gure muthikoa Jaunchkila zombait hartu duke amerikano batentzat !
- PATTIN : Ganich... enganatua ? nik ez uste !... (Kamporat beha) Ori ' Ori ! horra hor-hunat heldu... jaun bat... berrogoi urthe, ~~he~~ hein, hortakoa... gizon, bat ederra, aberatsaren, itchura guzi ak dituenak ! Huna ! huna !...
- KAIET : Ai ! ei ! oi ! ene zangoak ikharatzen, zauzkit ! Enauke chutik ?... bichta ere nahasten
- PATTIN : (jalitzen delarik) Ez baitut, nik, horrekin, epitekorik, banca Egizu qhalik hobekiena
- KAIET : Juan zarela !... ni bakharrrik utzirik hemen molde huntan ! Ai ! ei ! ai !... chachu niz, chaku !... (nahi litake gorde)